

مقایسه‌ی دیدگاه مدرسان و دانشجویان از عوامل مؤثر بر "ارزشیابی مدرس توسط دانشجو" در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد: ۱۳۹۱

زهره کلانی: عضو هیأت علمی، گروه پرستاری، دانشکده‌ی پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی
درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

فریبا افشاری*: کارشناس ارشد آموزش پزشکی، گروه پرستاری، دانشکده‌ی پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و
خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

زهره سهرابی: عضو هیأت علمی، گروه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

سید سعید مظلومی محمودآباد: عضو هیأت علمی، گروه خدمات بهداشتی، دانشکده‌ی بهداشت، دانشگاه علوم
پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

چکیده: این مطالعه با هدف مقایسه‌ی دیدگاه مدرسان و دانشجویان در مورد عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرس توسط دانشجو به صورت توصیفی مقایسه‌ای از نوع مقطعی در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۱ انجام شده است. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه، شامل تمامی مدرسان و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد می‌باشد، که تعداد ۱۲۰ نفر از مدرسان شاغل در دانشگاه و ۱۲۰ نفر از دانشجویان همین دانشگاه به صورت نمونه‌گیری طبقه‌ای مورد مطالعه قرار گرفتند. نظرات آنان توسط دو پرسش‌نامه‌ی مشابه ولی مجزا و در دو بخش جمع‌آوری شد. پرسش‌نامه‌ها به صورت جمع‌ایفا برای دانشجویان و خود-ایفا برای مدرسان توزیع و گردآوری گردید. پرسش‌نامه‌ی مورد استفاده در این مطالعه، محقق ساخته بوده است که روایی و پایایی آن توسط محقق سنجیده شده است. داده‌ها پس از ورود به نرم‌افزار آماری SPSS، با استفاده از آزمون‌های آماری تی و مان ویتنی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرس از دیدگاه مدرسان و دانشجویان به ترتیب اولویت عبارت بود از: حیطة‌ی مهارت آموزش تئوری مدرس، حیطة‌ی مهارت آموزش عملی مدرس، حیطة‌ی خصوصیات مربوط به مدرس (فردی، شخصیتی و ارتباطی) و حیطة‌ی خصوصیات مربوط به دانشجو. هر چند نتایج به‌دست آمده نشان از تشابه بین دیدگاه واحدهای مورد مطالعه دارد، اما اختلاف آماری معناداری بین دیدگاه مدرسان و دانشجویان وجود دارد. به‌طوری‌که سطح نمرات مدرسان در هر یک از حیطة‌ها نسبت به دانشجویان بالاتر است. انجام ارزشیابی مدرس توسط دانشجویان و بازخورد آن به مدرسان فرآیندی است که به بهبود تدریس در ارتقای نظام آموزشی کمک می‌کند.

واژگان کلیدی: مدرس، دانشجو، ارزشیابی مدرس، عوامل مؤثر.

*نویسنده‌ی مسؤؤل: کارشناس ارشد آموزش پزشکی، گروه پرستاری، دانشکده‌ی پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران.

(Email: afshari.nursing@gmail.com)

مقدمه

نظر به اینکه آموزش یکی از وظایف اصلی دانشگاه‌ها می‌باشد و مدرسان یکی از اجزای کلیدی و مؤثر فرآیند آموزش هستند، همان‌طور که مراکز آموزشی موظف‌اند اطلاعات لازم در مورد چگونگی پیشرفت تحصیلی دانشجویان و اجرای مؤثر برنامه‌های آموزشی مؤسسه‌ی خود را جمع‌آوری کنند، لازم است که به ارزشیابی اساتید خود نیز بپردازند (علی‌اصغرپور، ۱۳۸۷). اگرچه شرایط و امکانات آموزشی یکی از عوامل مؤثر بر جریان یادگیری است، ولی بدون شک نیروی انسانی و به‌خصوص مدرس، یکی از مهم‌ترین عوامل تشکیل‌دهنده‌ی محیط‌های آموزشی است. مدرس اساسی‌ترین عامل برای ایجاد شرایط مطلوب جهت تحقق هدف‌های آموزشی است. مدرس می‌تواند نقص کتاب‌های درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران نماید یا بهترین شرایط و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب، به محیطی غیرفعال و غیرجذاب تبدیل کند. در فرآیند تدریس تنها علم و مهارت مدرس نیست که مؤثر واقع می‌شود، بلکه کل شخصیت اوست که در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر فراگیران تأثیر می‌گذارد (وکیلی، ۱۳۸۷). از آنجا که ارزشیابی دانشجویان از استاد، بخش مهمی از ارزشیابی آموزشی هیأت علمی را تشکیل داده و نتایج آن بر وضعیت شغلی ایشان مانند: ترفیع، ارتقاء و سایر موارد تشویقی و تنبیهی تأثیرگذار می‌باشد و این ارزشیابی معمولاً توسط پرسش‌نامه‌هایی صورت می‌گیرد که در آن به کیفیت تدریس مدرسان امتیاز می‌دهند. این که چه ملاک‌هایی به‌عنوان تدریس خوب در پرسش‌نامه‌ها لحاظ شده، درک و برداشت دانشجو از این ملاک‌ها چیست، چه عواملی خارج از کنترل استاد بر قضاوت دانشجو در خصوص تدریس استاد تأثیر می‌گذارد، همواره موضوع قابل مناقشه‌ای بوده است که توجه صاحب‌نظران آموزشی را به خود جلب کرده است (هماپونی، ۱۳۸۹). با توجه به اینکه تدریس یک فعالیت پیچیده با ابعاد متعدد می‌باشد، ابزار ارزشیابی دانشجو از استاد نیز باید انعکاس‌دهنده‌ی این ابعاد باشد (شوهوی، ۲۰۰۲). شوهوی طی مطالعه‌ی خود نشان داد که عدم درک کافی دانشجویان از آنچه واقعاً باید توسط این ابزار سنجیده شود، منجر به استفاده‌های نادرست و انتقادهای فراوان در این خصوص شده است. بدیهی است در این زمینه بررسی دیدگاه دانشجویان و مدرسان به‌عنوان افرادی که ارزشیابی‌کننده و ارزشیابی‌شونده هستند، از اهمیت خاصی برخوردار است. از طرفی مقایسه‌ی این دو دیدگاه بر مقوله‌ی ارزشیابی مدرسان می‌تواند تأثیرگذار

بوده و نقایص احتمالی را بهبود بخشد (علی‌اصغرپور، ۱۳۸۷). ونگ طی مطالعه‌ی نشان داد که از دیدگاه دانشجویان ویژگی‌های فردی مدرسان، فراهم ساختن تسهیلات یادگیری و کیفیت بازخورد از جمله عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرسان می‌باشد. (۲۰۰۸) در تحقیقات مشابهی که در این خصوص انجام شده می‌توان به تحقیقی که در دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان صورت گرفته اشاره کرد، نتایج حاصل از مطالعه نشان می‌دهد که از دیدگاه اساتید از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر بر ارزشیابی استاد توسط دانشجو به ترتیب اهمیت، تسلط استاد بر موضوع، توانایی بیان و انتقال مفاهیم می‌باشد (آقا ملایی، ۱۳۸۹). این در حالی است که محمودی طی مطالعه‌ی دیگری که در دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله انجام داد، بیان کرد که از دیدگاه دانشجویان عوامل مؤثر بر ارزشیابی استاد به ترتیب: اخلاق استاد، فن تدریس و مهارت عملی از اهمیت بالایی برخوردار بوده است (۱۳۸۸). با توجه به تفاوت دیدگاه اساتید و دانشجویان در تحقیقات متعدد و بررسی متون مختلف پژوهشگران بر آن شدند تا تحقیقی با هدف مقایسه‌ی این دو دیدگاه در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۱ طراحی و اجرا نماید و مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در هر یک از حیطه‌های مورد بررسی را مشخص نموده تا با شناسایی نقاط ضعف و نقاط قوت آموزشی مدرسان از طریق ارزشیابی، گام مؤثری در جهت بهبود ارتقای کیفیت آموزشی بردارد. این پژوهش بر آن نبوده است که صحت روش‌های ارزشیابی دانشجو از مدرس را تعیین کرده، یا در مورد چگونگی استفاده از نتایج آن در ارزشیابی مدرسان به قضاوت بنشیند، بلکه در این پژوهش تلاش بر آن بوده است که ضمن تعیین عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از مدرس با مقایسه‌ی این دو دیدگاه، از یک‌سو بتواند زمینه‌ی ارتقای آموزش مؤثر مدرسان را فراهم سازد و از سوی دیگر به ارزشیابان و طراحان ارزشیابی‌ها در طراحی ابزار خود کمک نماید.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع توصیفی مقایسه‌ای است که در دو گروه مدرسان و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۱ به‌صورت مقطعی انجام پذیرفت. جامعه‌ی پژوهش در این مطالعه شامل مدرسان و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد است. محیط پژوهش در این مطالعه شامل کلیه‌ی دانشکده‌های تابعه‌ی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد (پزشکی، دندان‌پزشکی، داروسازی، پرستاری مامایی، بهداشت، پیراپزشکی) بوده است.

ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) نیز به صورت کیفی و همزمان با روایی صوری مورد ارزیابی قرار گرفت. به طوری که تعدادی از سؤالات غیر ضروری حذف و تعدادی از سؤالات ضروری بر اساس نظر خبرگان اضافه گردید. همچنین به منظور تعیین پایایی پرسشنامه از روش همسانی درونی و بازآزمایی استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای دانشجویان $\alpha = 0.90$ و برای مدرسان $\alpha = 0.95$ محاسبه گردید. به منظور تعیین ثبات خارجی با استفاده از روش بازآزمایی (توسط ۱۰ نفر از مدرسان و ۱۰ نفر از دانشجویان در دو نوبت به فاصله دو هفته) در محیط پژوهش انجام شد. ضریب همبستگی اسپیرمن برای هر گروه به قرار زیر محاسبه گردید. (دانشجویان $r = 0.90$ ؛ مدرسان $r = 0.90$) روش گردآوری اطلاعات پژوهش، با استفاده از دو پرسشنامه‌ی مشابه ولی مجزا برای دانشجویان و مدرسان که هر یک شامل دو بخش می‌باشد، طراحی گردید.

در بخش اول هر یک از پرسشنامه‌ها مشخصات فردی (دانشجویان) و (مدرسان) در ۵ گزینه مطرح شده است، بخش دوم پرسشنامه‌ها کاملاً مشابه و در چهار حیطه طراحی گردید که شامل عوامل مرتبط با خصوصیت مدرس (فردی، شخصیتی، ارتباطی) (۱۴ گزینه)، عوامل مرتبط با مهارت آموزش تئوری مدرس (۱۰ گزینه)، عوامل مرتبط با مهارت آموزش عملی مدرس (۹ گزینه)، عوامل مرتبط با دانشجو (۴ گزینه) می‌باشد که با مقیاس ۵ نقطه‌ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، به هیچ وجه) ارائه گردید. پاسخها بر حسب مثبت و یا منفی بودن گزینه، امتیاز یک تا پنج را دریافت نمودند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور دستیابی به اهداف توصیفی، تعیین میانگین نظرات مدرسان و دانشجویان برای موارد (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، به هیچ وجه) امتیاز هر حیطه‌ی پرسشنامه محاسبه شده و برای مقایسه‌ی نظرات مدرسان و دانشجویان از آزمون تی و مان ویتنی استفاده شد.

یافته‌ها

در این مطالعه به منظور مقایسه‌ی دیدگاه دانشجویان و مدرسان از عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرس توسط دانشجو در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد تعداد ۱۲۰ دانشجو و تعداد ۱۲۰ مدرس انتخاب شدند. خصوصیات دموگرافیک شامل: ۶۴ نفر (۵۳/۳٪) از مدرسان آقا و ۵۶ نفر (۴۶/۷٪) خانم، میانگین سنی مدرسان $8/42 \pm$ ۳۹/۳۷ سال و سابقه‌ی کار آن‌ها $8/82 \pm$ ۱۱/۴۸ می‌باشد.

انتخاب نمونه‌ها به صورت نمونه‌گیری طبقه‌ای با تخصیص متناسب انجام پذیرفت. حجم نمونه شامل ۱۲۰ نفر از مدرسان و ۱۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۱ بوده است که بر اساس فرمول زیر: $2(z1-\alpha/2+z1-\beta)2\sigma^2$

d2

و با $\alpha = 0.05$ و $\beta = 0.02$ با در نظر گرفتن سطح معناداری ۰/۰۵ و توان آزمون ۰/۸ و داشتن اختلاف معنادار میانگین ۵ نمره بین دو گروه (مدرسان و دانشجویان) محاسبه گردید.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات با مراجعه و استفاده از نتایج بررسی متون علمی متعدد داخلی و خارجی و همچنین بهره‌گیری از پرسشنامه‌ی مطالعه‌ی علی اصغرپور و نظرخواهی از اساتید صاحب‌نظر و متخصص، پرسشنامه‌ی محقق ساخته تنظیم گردید، طراحی پرسشنامه شامل (۳۷ سؤال) در چهار حیطه بود که به صورت جداگانه برای دانشجویان و مدرسان در دو بخش طرح گردید. در بخش اول هر یک از پرسشنامه‌ها، مشخصات فردی (دانشجویان) و (مدرسان) در ۵ گزینه مطرح شد، بخش دوم پرسشنامه مشابه و در چهار حیطه طراحی گردید که شامل:

-عوامل مرتبط با خصوصیت مدرس (فردی، شخصیتی، ارتباطی) (۱۴گزینه)

-عوامل مرتبط با مهارت آموزش تئوری مدرس (۱۰ گزینه)

-عوامل مرتبط با مهارت آموزش عملی مدرس (۹ گزینه)

-عوامل مرتبط با دانشجو (۴ گزینه)

که با مقیاس ۵ نقطه‌ای لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، به هیچ وجه) ارائه گردید. پاسخها بر حسب مثبت و یا منفی بودن گزینه، امتیاز یک تا پنج را دریافت نمودند.

با استفاده از نظر ۱۵ نفر از خبرگان و در طی چند مرحله، آیت‌ها مورد بازبینی و تجدیدنظر از لحاظ روایی صوری قرار گرفت، به طوری که تعدادی از سؤالات با مضمون مشابه و یا سؤالات نامفهوم و غیر ضروری حذف و یا تعدیل شده و ترتیب و توالی سؤالات طبق این نظرات اعمال و مورد تأیید نهایی گروه خبرگان قرار گرفت و با تدوین سؤالات به صورت خوانا و مقدمه‌ای گویا روایی صوری اعمال گردید. روایی محتوا نیز با استفاده از نمره‌گذاری شاخص‌های (مرتبط بودن، وضوح و سادگی) برای هر یک از آیت‌ها و با کمک مقیاس لیکرت از ۱ تا ۴ به ترتیب از کمترین تا بیشترین امتیاز مورد ارزیابی قرار گرفت و میانگین نمره‌ی به دست آمده برای هر یک از آیت‌ها با استفاده از شاخص روایی محتوی (CVI) بین حداقل ۰/۸۹ تا حداکثر ۱ محاسبه گردید.

مدرسان مربوط به داشتن طرح درس و ارائه آن به دانشجویان و نحوه نمره‌دهی مدرس متناسب با توانایی دانشجو مشارکت دادن دانشجویان در مباحث درسی بوده است. در این حیطة در زمینه‌های آمادگی برای ارائه مطالب، سازمان‌دهی مطالب، استفاده از وسایل سمعی و بصری، توانایی بیان و انتقال مفاهیم، تسلط علمی مدرس استفاده از روش‌های مختلف تدریس تفاوت معنادار آماری بین نمرات دیدگاه دانشجویان و مدرسان مشاهده گردید ($P < 0.05$). سطح نمرات داده شده در مدرسان نسبت به دانشجویان در این زمینه‌ها بالاتر است. (جدول ۲)

جدول ۲: مقایسه‌ی میانگین نمرات عوامل مرتبط با مهارت‌های آموزش تئوری مدرس در مدرسان و دانشجویان

ردیف	سؤال	دانشجو مدرس			
		میانگین	معیار انحراف	معیار انحراف	P value
۱	داشتن طرح درس و ارائه آن به دانشجویان	۳/۹۱	۰/۸۷	۳/۹۷	۰/۶۶۱
۲	آمادگی برای ارائه مطالب	۴/۲۴	۰/۷۲	۴/۵۷	<۰/۰۰۱
۳	سازمان‌دهی مطالب	۴/۲۱	۰/۷۵	۴/۵۲	۰/۰۰۱
۴	استفاده از منابع جدید و معرفی منابع	۴/۰۶	۰/۹۳	۴/۱۷	۰/۵۲۲
۵	استفاده از وسایل سمعی و بصری	۳/۸۸	۰/۹۸	۴/۱۹	۰/۰۱۹
۶	استفاده از عبارات روشن و قابل فهم	۴/۲۸	۰/۷۶	۴/۶۲	<۰/۰۰۱
۷	داشتن توجه و قدرت پاسخگویی به سؤالات	۴/۲۲	۰/۷۲	۴/۷۴	<۰/۰۰۱
۸	مشارکت دادن دانشجویان در مباحث درسی	۴/۰۱	۰/۹۶	۴/۱۶	۰/۲۵۶
۹	استفاده از روش‌های مختلف تدریس	۳/۰۹	۰/۸۹	۴/۱۹	۰/۰۰۵
۱۰	ارزشیابی استاد متناسب با توانایی دانشجو	۳/۹۷	۰/۸۶	۴/۱۵	۰/۰۵۲
کل		۴/۰۸	۰/۵۱	۴/۳۳	<۰/۰۰۱

از میان ۹ عامل مؤثر در حیطة مهارت‌های عملی مدرس نتایج نشان داده است که بیشترین امتیاز داده شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به دو عامل داشتن دانش و مهارت بالینی زیاد و کمک به دانشجویان جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای در آموزش عملی مدرس می‌باشد و کمترین امتیاز داده شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به توجه به حضور به موقع دانشجویان در محیط بالینی و واگذاری تکالیف عملی (پوستر، پمفلت، کنفرانس) به دانشجو بوده است. در زمینه‌ی عامل مؤثر مهارت آموزش عملی مدرس در کل نیز تفاوت معنادار بین مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید ($P = 0.01$) و سطح نمرات در مدرسان بالاتر است. (جدول ۳)

خصوصیات دموگرافیک دانشجویان شامل: ۷۴ نفر (۶۱/۷٪) از دانشجویان آقا و ۴۶ نفر (۳۸/۳٪) خانم، میانگین سنی دانشجویان $22/45 \pm 2/61$ سال می‌باشد. از میان ۳۷ عامل مؤثر بر ارزشیابی استاد که در چهار حیطة مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت، ۱۴ عامل مربوط به حیطة خصوصیات (فردی، شخصیتی، ارتباطی) مدرس بود که بیشترین امتیاز داده شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به دو عامل احترام گذاشتن به دانشجو و برقراری ارتباط حرفه‌ای بود و کمترین امتیاز داده شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به دو عامل جنس مدرس و داشتن پست اجرایی مدرس بوده است. در رابطه با سایر عوامل این حیطة، یعنی نظام‌مند بودن، جدیت، آسان‌گیری و آراستگی مدرس تفاوت معنادار آماری بین دیدگاه مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید. ($P < 0.05$) در کل نیز تفاوت معنادار بین دیدگاه مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید. ($P < 0.001$) و سطح نمرات در مدرسان بالاتر بوده است (جدول ۱)

جدول ۱: مقایسه‌ی میانگین نمرات عوامل مرتبط با خصوصیات مدرس در بین مدرسان و دانشجویان

ردیف	سؤال	دانشجو مدرس			
		میانگین	معیار انحراف	معیار انحراف	P value
۱	سن مدرس	۳/۵۲	۱/۰۴	۳/۶۷	۰/۸۸۵
۲	جنس مدرس	۳/۲۴	۱/۱۵	۳/۴۷	۰/۰۸۹
۳	سابقه کار مدرس	۴/۱	۰/۹۴	۴/۰۷	۰/۳۹۵
۴	مربطه علمی مدرس	۴/۰۲	۰/۸۶	۳/۸۱	۰/۱۰۲
۵	داشتن پست	۳/۲۲	۱/۰۹	۳/۵۱	۰/۰۵۸
۶	نظام‌مند بودن مدرس	۴	۰/۸۸	۴/۴۴	<۰/۰۰۱
۷	جدیت مدرس	۳/۸۲	۰/۹۴	۴/۳۷	<۰/۰۰۱
۸	آسان‌گیری مدرس	۳/۲۶	۱/۰۶	۳/۸۸	<۰/۰۰۱
۹	بذله کوبی مدرس	۳/۴	۱/۱	۳/۶۳	۰/۰۸۵
۱۰	استفاده‌پذیری مدرس	۳/۹۵	۰/۹۹	۴/۰۸	۰/۶۸
۱۱	آراستگی ظاهری	۳/۹۱	۰/۸۶	۴/۳۳	<۰/۰۰۱
۱۲	احترام گذاشتن به تخصص دانشجو	۴/۴۳	۰/۷۶	۴/۶۲	۰/۰۳۷
۱۳	برقراری ارتباط حرفه‌ای با دانشجو	۴/۳۲	۰/۷	۴/۴۹	۰/۰۵۲
۱۴	در مدرس بودن مدرس	۳/۷۳	۱/۰۱	۴	۰/۰۴۳
کل		۳/۷۸	۰/۴۵	۴/۰۳	<۰/۰۰۱

از میان ۱۰ عامل مؤثر در حیطة مهارت‌های آموزش تئوری مدرس، بیشترین میانگین نمره از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به دو عامل توانایی بیان و انتقال مفاهیم، تسلط علمی مدرس بوده است و کمترین میانگین نمره‌ی داده شده از سوی دانشجویان مربوط به استفاده از روش‌های مختلف تدریس و داشتن طرح درس و ارائه آن به دانشجویان بود و کمترین امتیاز داده شده از سوی

سطح نمرات داده شده‌ی مدرسان نسبت به دانشجویان بالاتر است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه به منظور مقایسه‌ی دیدگاه دانشجویان و مدرسان از عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرس توسط دانشجو در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال ۱۳۹۱ انجام پذیرفت. یافته‌های حاصل از این مطالعه در چهار حیطه شامل: خصوصیات مدرس (فردی، شخصیتی، ارتباطی)، مهارت آموزش تئوری مدرس، مهارت آموزش عملی مدرس، خصوصیات مرتبط با دانشجو بررسی شدند که نتایج حاصله از هر یک از حیطه‌ها به شرح ذیل می‌باشد. در حیطه‌ی اول، بررسی نشان داد که دیدگاه دانشجویان و مدرسان کاملاً یکسان بوده و دو مورد احترام گذاشتن به دانشجو و برقراری ارتباط حرفه‌ای در دو گروه بیشترین میانگین نمره را به خود اختصاص داد، این در حالی است که نتایج حاصل از مطالعات متعددی با مطالعه‌ی انجام‌شده همخوانی دارد (زاهدی‌فر، ۱۳۹۰؛ درگاهی، ۱۳۸۹؛ کرمان ساروی، ۱۳۹۰؛ ترهان، ۲۰۰۵؛ امینی، ۱۳۸۵؛ ظهور، ۱۳۸۲؛ وور، ۲۰۱۱). از طرفی دو مورد جنسیت مدرس و داشتن پست اجرایی مدرس در دو گروه دانشجویان و مدرسان کمترین میانگین نمره را کسب نمود. در این رابطه، مطالعه‌ی شوهوی (۱۹۸۹) نیز نشان داد که از دیدگاه دانشجویان، نمرات آنان به مدرسان تحت تأثیر عامل جنسیت مدرس قرار نگرفت که با نتایج حاصل از مطالعه‌ی مورد نظر همخوانی دارد. در این راستا مطالعه‌ی ونگ (۲۰۰۸) نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان ویژگی‌های فردی مدرسان، فراهم ساختن تسهیلات یادگیری و کیفیت بازخورد از جمله‌ی عوامل مؤثر بر ارزشیابی مدرسان می‌باشد. مارش (۱۹۸۱) نیز بیان می‌کند که تأثیر ویژگی استاد بر روی ارزشیابی، بیشتر از تأثیر درس تدریس شده بوده است.

بررسی حیطه‌ی دوم یعنی مهارت آموزش تئوری مدرس نشان داد که بیشترین میانگین نمره‌ی کسب‌شده در بین دانشجویان و همچنین مدرسان مربوط به عوامل توانایی بیان و انتقال مفاهیم و نیز تسلط علمی مدرس می‌باشد و کمترین میانگین نمره در بین دانشجویان مربوط به استفاده از وسایل سمعی و بصری، استفاده از روش‌های مختلف تدریس و داشتن طرح درس و ارائه‌ی آن به دانشجویان می‌باشد. کمترین میانگین نمره از دیدگاه مدرسان مربوط به داشتن طرح درس، نمره‌دهی مدرس متناسب با توانایی دانشجو و مشارکت دادن دانشجویان در مباحث درسی می‌باشد.

جدول ۳: مقایسه‌ی میانگین نمرات عوامل مرتبط با مهارت‌های آموزش عملی مدرس در مدرسان و دانشجویان

ردیف	سؤال	دانشجو			P-value
		میانگین	میانگین	میانگین	
۱	بیان واضح اهداف و انتظارات از دانشجویان در شروع کار آموزشی	۴/۰۹	۰/۷۷	۴/۱۹	۰/۴۴۹
۲	توجه به حضور به موقع دانشجویان در محیط بالینی	۳/۸۶	۰/۸۵	۴/۰۲	۰/۱۳۶
۳	علاقه‌مندی مدرس به حرفه	۴/۲۴	۰/۸۴	۴/۳۹	۰/۲۲۴
۴	داشتن دانش و مهارت بالینی زیاد	۴/۴۲	۰/۷۳	۴/۶۲	۰/۰۱۸
۵	کمک به دانشجویان جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای	۴/۲۹	۰/۷۸	۴/۵۷	۰/۰۰۴
۶	کمک به برقراری ارتباط مناسب دانشجویان با بیمار	۴/۲۱	۰/۸۷	۴/۳۲	۰/۴۴
۷	تشویق دانشجو به همکاری مؤثر با سایرین در فعالیت‌های بالینی	۳/۹۴	۱/۰۴	۴/۱۳	۰/۴۲۷
۸	واگذاری تکالیف عملی (بوسه، بپوشاندن کفترانس) به دانشجو	۳/۶۴	۱/۱	۳/۷۴	۰/۶۲۴
۹	ارز شایسته استاد متناسب با توانایی دانشجو	۳/۹۷	۰/۹۵	۴/۱۵	۰/۱۴۸
	کل	۴/۰۷	۰/۵۳	۴/۲۴	۰/۰۱

از میان چهار عامل مؤثر در حیطه‌ی مربوط به خصوصیات دانشجو بیشترین امتیاز داده‌شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به علاقه‌ی دانشجو به رشته‌ی تحصیلی و کمترین امتیاز داده‌شده از سوی مدرسان و دانشجویان مربوط به جنسیت دانشجو و سال تحصیلی دانشجو بوده است. در زمینه‌ی عوامل مؤثر مربوط به حیطه‌ی خصوصیت دانشجو در تمامی زمینه‌ها به جز عامل جنسیت دانشجو تفاوت معنادار آماری بین نمرات دیدگاه دانشجویان و مدرسان مشاهده گردید. ($P < 0/05$). در کل نیز در این حیطه تفاوت معنادار بین مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید ($P = 0/003$) و سطح نمرات در مدرسان بالاتر است. (جدول ۴)

جدول ۴: مقایسه‌ی میانگین نمرات عوامل مرتبط با خصوصیات دانشجو در مدرسان و دانشجویان

ردیف	سؤال	دانشجو			P-value
		میانگین	میانگین	میانگین	
۱	علاقه دانشجو به رشته تحصیلی	۴/۴۲	۰/۷۶	۴/۵۵	۰/۰۲۳
۲	علاقه دانشجو به مدرس	۴/۱۹	۰/۸۷	۴/۴۳	۰/۰۲۴
۳	سال تحصیلی دانشجو	۳/۳۷	۱/۰۸	۳/۰۷	۰/۰۲۳
۴	جنسیت دانشجو	۲/۹۲	۱/۲۵	۳/۳۷	۰/۰۰۳
	کل	۳/۷۲	۰/۶۸	۴/۰۱	۰/۰۰۱

در مجموع میانگین نمرات داده شده به کلیه‌ی سؤالات (۳۷ سؤال) در بین دانشجویان $0/41 \pm 3/93$ و مدرسان $0/38 \pm 4/16$ می‌باشد که تفاوت معنادار در سطح نمرات داده شده‌ی مدرسان و دانشجویان وجود دارد. ($P < 0/00$).

مطالعه‌ی انجام‌شده مطابقت دارد و این در حالی است که نتایج حاصل از تحقیق فتوکیان و همکاران (۱۳۹۰) نشان می‌دهد در حیطه‌ی عملکرد بالینی مربیان، بیشترین پاسخ‌های مثبت دانشجویان مربوط به گزینه‌ی حضور به‌موقع دانشجو در محل کارآموزی می‌باشد که با مطالعه‌ی حاضر مغایرت دارد، در توضیح علت این امر شاید بتوان گفت یکی از دلایل مهم این مغایرت تفاوت در جامعه‌ی مورد پژوهش می‌باشد، زیرا فتوکیان فقط به بررسی دیدگاه دانشجویان پرستاری پرداخته در حالی که در پژوهش حاضر دیدگاه تمامی دانشجویان علوم پزشکی مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است، لذا با توجه به اهمیت وقت‌شناسی و حضور به‌موقع پرستار در محیط بالینی که در حرفه‌ی پرستاری یک امر ضروری و حیاتی می‌باشد، به نظر می‌رسد که این تفاوت دیدگاه به همین علت باشد. سطح نمرات داده‌شده در مدرسان نسبت به دانشجویان در این زمینه‌ها بالاتر است. در کل نیز تفاوت معنادار بین مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید و سطح نمرات در مدرسان بالاتر است. ($P=0/01$)

بررسی خصوصیات مرتبط با دانشجو نشان داد که در بین دانشجویان و مدرسان میزان علاقه‌ی دانشجو به رشته‌ی تحصیلی و میزان علاقه به مدرس بیشترین میانگین نمره را به خود اختصاص داد. درگاهی (۱۳۸۹) طی مطالعه‌ی خود نشان داد که ارتباط معناداری بین جنسیت با حیطه‌های چهارگانه انتخاب یک استاد توانمند مشاهده نگردید. نتایج این مطالعه با مطالعه‌ی حاضر مطابقت دارد. علی اصغر پور (۱۳۸۹) نیز طی مطالعه‌ی خود نشان داد که مدرسان و دانشجویان عواملی همچون میزان علاقه به رشته‌ی تحصیلی و میزان علاقه به استاد را در ارزشیابی استاد توسط دانشجو بسیار مهم دانستند که این بررسی کاملاً با مطالعه‌ی انجام‌شده هم‌خوانی دارد. کياتو و سان نیز طی مطالعات خود توصیه کردند باید به متغیرهایی مانند سال تحصیلی دانشجو و موضوع درسی توجه نمود (۱۹۹۸). نتایج با مطالعه‌ی حاضر هم‌خوانی دارد. درحالی‌که دو عامل جنسیت دانشجو و سال تحصیلی کمترین نمره را کسب نمود. از سوی دیگر نتایج حاصل از مطالعه همین نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان بین متغیرهای مختلف دو متغیر جنسیت دانشجو و رتبه‌ی کلاسی از اهمیت بیشتری برخوردار است (۲۰۰۹). که این‌طور به نظر می‌رسد که علت مغایرت عامل جنسیت با مطالعه‌ی حاضر تفاوت در جامعه مورد پژوهش در داخل و خارج از کشور و از سوی تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی نیز می‌تواند مؤثر باشد.

این در حالی است که در رابطه با بیشترین عامل مؤثر مطالعات (وکیلی، ۱۳۸۹؛ آقاملایی، ۱۳۸۱؛ درگاهی، ۱۳۸۹؛ کرمان ساروی، ۱۳۸۸؛ ترهان، ۲۰۰۵؛ شکورنیا و همکاران، ۱۳۸۵؛ آیت‌اللهی، ۱۳۸۵؛ حاج آقاخانی، ۱۳۷۹) با مطالعه‌ی حاضر هم‌خوانی دارد. وور (۲۰۱۱) طی مطالعه‌ی خود بیان می‌کند که با ارزش‌ترین عوامل مؤثر در کیفیت آموزش و کیفیت کار اساتید از دیدگاه دانشجویان، انتقال دانش، ارزیابی دانش و دسترسی به مدرس و نیز صفات شخصیتی استاد می‌باشد. که با نتایج به‌دست‌آمده از مطالعه حاضر هم‌خوانی دارد. از سویی دیگر سرچمی (۱۳۸۹) طی مطالعه‌ی عنوان کرد که اکثریت دانشجویان به استقلال عمل و نقش هدایتی استاد تأکید داشتند و مدرسان نیز بر نوشتن طرح درس و ارائه‌ی آن به دانشجویان و ارزشیابی تأکید می‌نمودند در توضیح علت این مغایرت با پژوهش حاضر شاید بتوان گفت که سرچمی از زاویه‌ی عملکرد بالینی مدرس بررسی خود را انجام داده و این مطالعه نشان می‌دهد که از دیدگاه مدرسان نگارش طرح درس بالینی به‌مراتب اهمیت بیشتری نسبت به طرح درس برای دروس تئوری دارد که این نتیجه قابل‌ملاحظه است.

بررسی مهارت آموزش عملی مدرس نشان داد که بیشترین میانگین نمره در بین دانشجویان و مدرسان مربوط به داشتن دانش و مهارت بالینی زیاد و کمک به دانشجویان جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای در آموزش عملی مدرس و کمترین میانگین نمره در بین دو گروه مربوط به حضور به‌موقع دانشجویان در محیط بالین و واگذاری تکالیف به دانشجو می‌باشد. این در حالی است که تفاوت آماری معناداری بین نمرات دیدگاه دانشجویان و مدرسان در زمینه‌های دانش و مهارت بالینی زیاد و کمک به دانشجویان جهت کسب مهارت‌های حرفه‌ای وجود داشت. ($P<0/05$) و سطح نمرات داده شده در مدرسان نسبت به دانشجویان بالاتر است در کل نیز در زمینه‌ی عامل مؤثر مهارت آموزش عملی مدرس تفاوت معنادار بین مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید. ($P=0/01$) اکورونکو (۲۰۱۳) و سخندانی (۱۳۸۹) نیز طی مطالعات جداگانه‌ای نشان دادند که مهم‌ترین خصوصیت یک مدرس بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان داشتن اطلاعات علمی می‌باشد که با مطالعه‌ی انجام‌شده مطابقت دارد و این در حالی است که نتایج حاصل از تحقیق اکورونکو (۲۰۱۳) و سخندانی (۱۳۸۹) نیز طی مطالعات جداگانه‌ای نشان دادند که مهم‌ترین خصوصیت یک مدرس بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان داشتن اطلاعات علمی است که با

Ayatollahi, J, Bahroloulomi, R, Ayatollahi, M, et al 2006, Medical Students' Science of Dental Medicine Sadooghi Yazd Views about priorities in teacher evaluation, *Journal of Education Development Center*, Yazd, First Year, No.1, Pp. 31-33. [in Persian].

Fotokian, Z, Hossaini, G, Beheshti, Z, et al 2012-2013, Clinical education status according to the nursing students' point of View, Babol of Medical Sciences, *Biannual J of Med Edu*, Education Development Center, Babol Uni of Med Sci, Vol.1, No.1, Pp.26-30, [in Persian].

Haji Aaghajani, S 2001, Comparison and Survey of teachers and students' views about the items of a good teacher of Semnan University of Medical Sciences, *Teb-Va-Tazkieh*, Vol.41, Pp.47-51. [in Persian].

Heine, P, Maddox, N 2009, Student Perceptions of the Faculty Course Evaluation Process: An Exploratory Study of Gender and Class Differences, (Stetson University) *Research In Higher Education Journal*, Vol. 3, Pp.1-10.

Kerman Saravi, F, Navidian, A, Navabi Rigi, SH 2011, Teachers 'and students' views about priorities in teacher evaluation Midwifery Medical Sciences, *Iran Journal of Nursing*, Vol. 24, No.72, Pp.35-45. [in Persian].

Mahmoodi, H 2009, Students' evaluation of the Graduate School of Nursing University of Medical Sciences, *Journal - Promoting Learning Strategies*, Vol.2, No.2. [in Persian].

Marsh, H.W 1981, The use of path analysis to estimate teacher and course effects on student ratings of instrument effectiveness, *Applied Psychological Measurement*, Pp. 47-60.

Renaud, RD, Murray, HG 1996, Aging, personality, and teaching effectiveness in academic psychologist, *Research in Higher Education*, Vol.37, No.3, Pp.323-339.

Sarchami, R, Zeynalou, A, Fallah Abed, P 2010-2011, Criteria for students Evaluation of Clinical teacher performance,

در کل نیز تفاوت معنادار بین مدرسان و دانشجویان مشاهده گردید و سطح نمرات در مدرسان بالاتر است ($P=0/001$). در این مطالعه برخی از مدرسان به دلیل سابقه‌ی بد ذهنی از اجرای چنین طرح‌هایی و عدم استفاده از نتایج آن‌ها و هم‌چنین برخی از دانشجویان به دلیل وجود فرم‌های متعدد ارزشیابی استاد که باید توسط ایشان پر می‌شده و احساس دوباره‌کاری، محدودیت‌هایی برای اجرای این پژوهش ایجاد نمودند که در برخی موارد با توضیحات پژوهشگر همکاری ایشان جلب گردید.

نتایج حاصل از مطالعه‌ی انجام‌شده نشان می‌دهد که در مجموع دیدگاه اساتید و دانشجویان در مورد عوامل تأثیرگذار بر ارزشیابی مدرس توسط دانشجویان در تمامی حیطه‌ها مشابه می‌باشد درحالی‌که میزان اهمیت هر یک از حیطه‌ها از دیدگاه واحدهای مورد پژوهش با هم متفاوت است زیرا به نظر می‌رسد که چون مدرسان دارای تجارب بیشتری بوده و از سویی دیگر به‌عنوان ذی‌نفعان در ارزشیابی به‌شمار می‌روند با نگاه جدی‌تری به این مقوله پرداخته‌اند، از طرفی ارزشیابی مدرسان توسط مشتریان اصلی آنان یعنی دانشجویان می‌تواند شاخص گران‌بهایی از عملکرد آموزشی مدرس باشد، لذا لازم است به عوامل تأثیرگذار و به‌ظاهر غیر مرتبط مانند عوامل مرتبط با دانشجو توجه بیشتری مبذول شود، زیرا این ویژگی می‌تواند به عنوان یک عامل مخدوش‌کننده سایر عوامل مؤثر را تحت‌الشعاع خود قرار دهد. بنابراین لازم است که قبل از توزیع پرسش‌نامه اهمیت هدف از انجام ارزشیابی برای دانشجویان کاملاً بازگو شود تا پرسش‌نامه‌ها به‌درستی تکمیل گردد، هم‌چنین ضروری است که پرسش‌نامه‌های ارزشیابی مدرس توسط دانشجو، بازنگری شده و مواردی نظیر عوامل مرتبط با دانشجو نیز در آن گنجانده شود.

References

Aghamolaei, T, Javadpour, S, Abedini, S 2010, Attitude of Bandar-Abbas Medical University Faculty member about their assessment by the scholar, *Journal of Hormozgan University of Med Sci*, Vol.14, NO.3, Pp. 234-241. [in Persian].

AliAsghar Pour, M, Monjamed, Z, Bohrani, N 2010, Factors Affecting Students' Evaluation of Teachers: Comparing Viewpoints of Teachers and Students from Tehran University, *Iranian Journal of Medical Education*, Vol. 2, Pp. 186-195, [in Persian].

- Vakili, M, Nouri, A, Mousavi Nasab, N 2008, Characteristics of a good teacher views of the faculty and students of Zanjan University of Medical Sciences, *Journal of Medical Education*, Vol.1, No.1. [in Persian].
- Vever, N, Kozlinskis, V 2011, Students Evaluation of Teaching Quality, *US-China Education Review*, Vol.5, Pp.702-708.
- Wong, A, Fitzsimmons, J 2008, Student Evaluation of Teaching-u21, *Global Working paper*, Vol.1, No. 3.
- Zahedifar, F, Emamjomeh, M, Safari Varyani, A 2011, Theoretical education teacher performance evaluation from the perspective of students in the school health of Qazvin University, *The journal of Medical Education and Development*, Vol.4, No.2, Pp.25-32. [in Persian].
- Zoohor, A, Eslaminejad, T 2004, Teachers effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of medical education, *J Med Edu*, Vol.4, No.2, Pp.65-60.[in Persian].
- Journal of Medical Education & Development Qazvin University of Med*, Vol. 4, No. 2, Pp. 33-46, [in Persian].
- Shakournia, A, Mallayeri, A, Gahanmardi, A, et al 2006, Correlation between student evaluation of teaching and students' grades, *Iranian journal of medical education*, Vol.6, No.1, Pp. 51-58. [in Persian].
- Shu Hui, L, Goh Kim, L 2002, Biases in Student Evaluation of Teaching: The Case of Faculty of Economics and Administration, University of Malaya, *FEA Working paper*, No. 1, 2002-2003.
- Turhon, K, Yaris, F, Nural, E 2005, Does instructor evaluation by student using a web-based questioner-impact instructor performance? *Adv, Health Science Edu, Theory, pract*, No.12, Pp. 5-13.
- Vakili, A, Haji Aghakhani, S, Rashidpour A, et al 2010, Factors affecting "Student Evaluations of Teaching" from the medical students' points of view in Medical Since Semnan University 1389, *Koomesh Winter 1389*, Vol.12, No. 2, Pp. 38. [in Persian].

Factors Affecting “Student Evaluations of Teaching” from the Teachers’ and Students’ Points of View, a Comparative Study in Shaheed Sadoghi University of Medical Sciences, Yazd: 2012

Zohreh Kalani¹

Fariba Afshari^{2,*}

Zohreh Sohrabi³

Seyyed Saeed Mazloomi Mahmoodabad⁴

¹: Faculty Member, Nursing Department, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahid Sadoghi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

²: MS of Educational Medical Science, Nursing Department, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahid Sadoghi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

³: Faculty Member, Medical Education Department, Faculty of Medical, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

⁴: Faculty Member, Health Department, Faculty of Health, Shahid Sadoghi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Abstract: The purpose of this study was to compare Factors that affect “Student Evaluation of Teaching” from both teachers’ and students’ points of view in Shaheed Sadoughi University in medical sciences, Yazd, Iran in 2012. The statistical population consisted of all teachers at this university. Then 120 teachers and 120 students were selected through stratified sampling method. Their views were gathered by similar questionnaires with two sections. The used questionnaire was developed by the researcher and its validity and reliability has been measured. Data was analyzed by SPSS software through descriptive statistics and statistical tests (t test and Mann Whitney test). Based on the results, teachers and students considered effective factors consisted of teaching skills in theory courses, teaching skills in practical courses, teacher's characteristics (demographic, personality and communication) and student characteristics. The results showed similarity between the views obtained from the teachers and students, however, there were significant differences between the views of teachers and students. It would be indicated that the process in which evaluation of teachers by students and feed back to teachers helps to improve teaching and education promotion.

Keywords: Teacher, Student, Teacher Evaluation, Effective Factors.

***Corresponding author:** MS of Educational Medical Science, Nursing Department, Faculty of Nursing and Midwifery, Shahid Sadoghi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Email: afshari.nursing@gmail.com